

Zámek v proměnách času – díl IV.

Kurfiršt Vilém II. Hesenský

V minulém díle jsme si představili Hesensko-Kasselsko a nyní se podívejme blíže na život a osud jeho kurfiřta Viléma II. Hesenského.

Vilém byl druhým synem a čtvrtým dítětem Wilhelminy Karoliny Dánské a hesensko-kasselského landkraběte Viléma I., který byl v roce 1803 povýšen na kurfiřta. Jeho starší bratr Friedrich (1772-1784) zemřel v mládí. Vilémovi se dostalo převážně vojenského vzdělání, ale studoval také na školách v Lipsku a Marburku a poté podnikl několik významných vzdělávacích cest.

Dne 13. února 1797 se Vilém oženil s princeznou Augustou (1780-1841), dcerou pruského krále Fridricha Viléma II. Měli spolu celkem šest dětí.

Když Napoleon Bonaparte v listopadu 1806 obsadili Hesensko, následoval Vilém svého otce do exilu v Holštýnsku a v Praze. V roce 1809 odešel na delší dobu do Berlína, kde v roce 1812 poznal svou celoživotní lásku Emílii Ortlöppovou (1791-1843). V roce 1813 se zúčastnil bojů proti Napoleonovi ve sboru pruského generála Yorcka. Poté, co v říjnu 1813 pruská vojska vyhnala francouzskou okupaci z Kasselu, vstoupil kurfiřt Vilém I. dne 30. října 1813 do Kasselu a vydal výzvu hesenským vojskům k boji proti Francii. Po návratu svého otce do čela restituovaného kurfiřtství převzal Vilém v březnu 1814 vrchní velení kurfiřtských hesenských vojsk v hodnosti generála pěchoty. Hesensko-Kasselský panovník narozdíl od panovníků jiných německých států po porážce Napoleona nedosáhl na titul krále, ale byla mu udělena pouze hodnost královské výsosti. Jako jedinému mu naopak byla zachována hodnost kurfiřtská.

Po druhém pařížském míru žil Vilém v Hanau. Mezitím vrcholily neshody v jeho manželství s Augustou. Vilém si již v roce 1813 přivedl do Kasselu Emílii Ortlöppovou a požádal o rozvod. Berlínské a Kasselské soudy však rozvod manželství nepovolily. Snažily se alespoň zabránit veřejnému skandálu, a proto byla dne 21. října 1815 uzavřena tajná dohoda o rozluce manželství od stolu a lože. V roce 1821 po oficiálním převzetí panovnické a kurfiřtské hodnosti povýšil Vilém II. Emílii Ortlöppovou na hraběnku z Reichenbachu.

Vilémova manželka Augusta a jeho syn Friedrich Vilém se stáhli od dvora a shromáždili kolem sebe opozici z řad šlechty a měšťanstva v takzvaném „Schönfelder Kreis.“ Protože se kurfiřt s Emílií postavili zcela mimo měšťanské mravy, které mezitím částečně formovaly i šlechtu, byl Vilém II. zcela izolován od politického a veřejného života. Obyvatelstvo se otevřeně postavilo na stranu Augusty proti hraběnce Emílii. Nepřátelství vůči kurfiřtovi se projevilo i v aféře s anonymním výhružným dopisem z roku 1823, v němž bylo Vilémovi vyhrožováno smrtí, pokud nesplní tři ultimativní požadavky: udělení ústavy, vyloučení hraběnky Emílie ze všech vládních záležitostí a upuštění od tělesných trestů. V roce 1826 byly vztahy v Kasselu narušeny natolik, že Augusta musela spolu se synem opustit zemi a odjela nejprve do Nizozemska, pak do Berlína a nakonec do Bonnu. Pruský král Fridrich Vilém III. (bratr Augusty) se snažil spory mezi kurfiřtským párem urovnat. Všechny jeho snahy však ztroskotaly. Ani ministr financí Friedrich von Motz, ani generál Oldwig von Natzmer, kteří byli za tímto účelem vysláni do Kasselu, nebyli schopni ničeho dosáhnout.

Teprve po Augustině smrti v roce 1841 se Vilém oženil s hraběnkou Emílií z Reichenbachu a Lesonic. Měli spolu celkem osm dětí. Na podzim roku 1842 však hraběnka onemocněla zánětem jater a její stav se přes zimu postupně zhoršoval. Zemřela v noci 12. února 1843 ve věku 52 let ve svém paláci ve Frankfurtu nad Mohanem.

Vilém II. se brzy po smrti hraběnky potřetí oženil, ale zemřel již v roce 1847 ve věku 70 let. Jeho nástupcem se stal nejstarší syn z prvního manželství Fridrich Vilém.

Vláda Viléma II. Hesenského:

První kroky po nástupu Viléma II. slibovaly ve státní správě velký pokrok. Snížil stav kurfiřtské hesenské armády z 20 000 mužů na 7 000, což lépe odpovídalo velikosti státu a mírové době. 29. června 1821 nechal podle pruského vzoru reformovat státní správu, rozdělil stát na čtyři provincie a oddělil soudnictví od správy.

Dlouho patřil k nejhrolivějším zastáncům "politiky triády" mezi Rakouskem a Pruskem, kterou prosazovaly německé střední a malé státy. Teprve po tom, co mu kníže Metternich na podzim 1823 dal jasně najevo, že tento postoj bude stát v cestě rakouskému souhlasu s koupí moravských statků pro hraběnku Emílii, od této politiky upustil.

Poté, co v únoru 1828 Velkovévodství hesensko-darmstadtské a Prusko založily Prusko-hessenskou celní unii, uzavřel v září 1828 v Kasselu jako protiopatření smlouvu o založení Středoněmecké obchodní unie, která byla omezena do roku 1834 a měla zabránit dalším státům, aby se připojily k prusko-darmstadtskému systému. Smlouvu uzavřel spolu se Saským královstvím, Hannoverkým královstvím, Nasavským vévodstvím, Svobodným městem Frankfurt a dalšími 13 malými státy v severním a středním Německu. Tuto snahu podporovala Velká Británie a Rakousko, kterým rovněž šlo o omezení pruského vlivu. Tyto kroky však vážně poškodily obchod a hospodářství Hesensko-Kasselska. Na mnoha místech docházelo k nepokojům a časté byly také násilné konflikty na státních hranicích kvůli pašování a černému trhu.

Tato situace vyvolala v roce 1830 v Hesensko-Kasselsku revoluci. Dne 6. září vypukly v Kasselu nepokoje, které se rozšířily i do dalších měst a venkovských oblastí Hesenska. Dne 12. září 1830 se proto Vilém II., spolu se synem Fiedrichem, se kterým se mezitím usmířil, společně přestěhoval do Kasselu.

15. září 1830 přijal Vilém II. pod mohutným tlakem veřejného mínění delegaci vedenou starostou Karlem Schomburgem. Předložili mu petici, v níž s odkazem na tíživou situaci v zemi žádali o svolání stavovského sněmu a o novou ústavu. Kurfiřt se svoláním sněmu i vypracováním ústavy souhlasil. Sněm se sešel 16. října. Následně vypracovaná ústava byla považována za nejliberálnější v rámci Německého spolku, a dokonce za nejpokrokovější v celé Evropě.

Vilém II. však špatně odhadl situaci, pokud jde o jeho postavení v očích veřejnosti. Povolil hraběnce Emílii návrat do Kasselu. Její příjezd však vyústil v nové nepokoje s hlasitými požadavky na její odchod. Hraběnka poté narychlo odjela a kurfiřt ji se svým dvorem v březnu následoval do Hanau. Protože vládnutí z Hanau (ministři zůstali v Kasselu) se vzhledem k tehdejšímu komunikačním možnostem ukázalo jako technicky obtížné, přenesl kurfiřt 15. září 1831 po dobu své nepřítomnosti v hlavním městě vládní záležitosti na svého syna Friedricha Viléma s titulem spoluvládce. Jelikož se do Kasselu už nikdy nevrátil, vládl již fakticky jeho syn.

Tímto vyprávěním jsme zakončili představování historických souvislostí, které je ale nezbytné, abychom správně pochopili význam tohoto rodu a okolnosti, které formovaly život potomků kurfiřta Viléma II. a hraběnky Emílie z Reichenbachu a Lesonic. V příštím díle se již vrátíme zpět do Bzence a povíme si o svatbě kurfiřta a hraběnky, která se odehrála právě na bzeneckém zámku, a na níž nechyběl ani rakouský kancléř a ministr zahraničí Klemens Wenzel Metternich.

Vít Vratislavský, Libor Kuchař a Petr Janovský